

Hr Tiit Oidjärv
Planeeringute osakonna juhataja
Rahandusministeerium

Taotlus riigi eriplaneeringu algatamiseks

Est-For Invest OÜ kaalub võimalust rajada Eestisse tänapäevane puidurafineerimistehas. Eesmärgiks on viia Eesti metsatööstus uuele tasemele läbi tooraine suuremahulise kohapealse väärindamise. Tehase hinnanguline tootmisvõimsus oleks ligikaudu 700 000 tonni aastas, toorainena tarbitava puidu maht ca 3 miljonit kuupmeetrit aastas. **Arvestades kavandatava ehitisega kaasnevat olulist ruumilist mõju ning potentsiaalselt suurt riiklikku huvi selle asukoha ja toimimise vastu, taotleme tuginedes PlanS § 27 lg 3 riigi eriplaneeringu algatamist.** Esitame omapoolsed põhjendused riigi eriplaneeringu vajalikkuse osas alljärgnevalt.

Taust

Eesti investorite grupi plaan rajada tänapäevane puidurafineerimistehas põhineb valdkonna arengutrendil, mille järgi tselluloosi ja teiste biotoodete nõudlus maailmaturul kasvab stabiilselt. Okaspuutselluloosi turumaht oli 2015. aastal 34 miljonit tonni ning 2025. aastaks kasvab see prognooside kohaselt 38 miljoni tonnini. Nõudlus suureneb e-kaubanduses kasutatava pakendimaterjali hulga suurenemise tõttu eelkõige Aasias, kuhu tuleb toorainet importida peamiselt Põhja-Euroopast ja Kanadast. Lehtpuutselluloosi turumaht oli 2015. aastal umbes 59 miljonit tonni ning 2025. aastaks kasvab see prognooside kohaselt 76 miljoni tonnini. Nõudluse kasv on suures osas seotud keskkonnasäästlike pakendite, pehmepaberi ja hügieenitoodete sektoriga globaalse kasvuga. Arendajatele teadaolevalt suletakse järgnevate kümnendite jooksul mitmeid Põhjamaade ja Kanada okaspuutoorainet kasutavatest tselluloositehastest, mis on väikesed, tehnoloogiliselt vananenud ja ebaefektiivsed.

Eesti on metsarikas riik, kus seni on puidu kohapealne väärindamine olnud tagasihoidlik. Siiski on puidupõhistel toodetel Eesti väliskaubanduses oluline roll. Puittoodete eksport ületab importi 3 korda ning väliskaubanduse saldo on olnud läbi aegade tugevalt positiivne. Puidupõhiste toodete ekspordis on endiselt ülekaalukalt suurim kaubagrupp sae- ja hõövelmaterjal (2015.a 262 mln €). 2015. aastal oli metsa- ja puidusektoris tööga hõivatuid ligikaudu 37 900 inimest, töökohtade arv sektoris tõuseb.

Kavandatava ehitise põhijooned

Plaanitava puidurafineerimistehase rajamise eelduseks on, et tehase ehitus, tehnoloogia ja käitamine vastaks tänapäevastele keskkonnanõuetele, parimale võimalikule tehnikale (PVT) ning Eesti ühiskonna vajadustele.

Puidurafineerimistehases töödeldakse puittooraine eri koostisosadeks nagu tselluloos, hemitselluloos ja ligniin, mida saab olenevalt valitavast tehnoloogiast vääridada erinevateks biotoodeteks. Tootmisprotsessi kõrvalsaadusteks on tallõli ja roheline energia.

Tehase rajamisel on järgmised ruumilised vajadused:

- sobilik maa-ala pindalaga ca 100 hektarit;
- toorme, sh kase-, männi- ja kuusepuidu saadavus mõistlikul kaugusel;
- juba toimiv logistiline võrgustik, sh raud- ja maanteed tooraine tarnimiseks ja toodete ekspordiks;
- juurdepääs keskkonnasäästlikku majandamist võimaldavale mageveeressursile;
- kohalik oskustööjõud.

Kavandatava tehase esialgsed arvulised näitajad:

- tooraine vajadus ca 3 mln m³ puitu aastas;
- tootmisvõimsus ca 700 000 kuni 750 000 tonni tselluloosi aastas;
- pinnavee tarve 30 m³/t ehk kuni 22,5 mln m³/a, sellest 25 m³/t ehk kuni 18,75 mln m³/a suunatakse puhastatud heitveena pinnaveekogusse tagasi;
- ca 200 töökohta;
- kasusaajateks üle 100 000 metsaomaniku.

Tehase pika-ajaline majanduslik konkurentsivõime saavutatakse energia ja tooraine tõhusa kasutusega. Konkurentsivõime kindlustab tehases kasutatav moodsaim tehnoloogia ning taastuvtoorme, Euroopa turu ning sadamate lähedus.

Kavandatav puidurafineerimistehas kui olulise ruumilise mõjuga ehitus, mille asukoha valiku ja toimimise vastu on suur riiklik huvi

Kaasnev oluline ruumiline mõju

Puidurafineerimistehas on tehasena, kus toodetakse pulpi (ehk tselluloosi) puidust või samalaadsetest kiudmaterjalidest, kantud olulise ruumilise mõjuga ehitiste (edaspidi *ORME*) nimekirja (VV määrus RT I, 06.10.2015, 6). Tehase koosseisus rajatakse ka elektri- ja soojuse koostootmisjaam, mille elektriline nimivõimsus on ligikaudu 107...178 MW (elektrijaam elektrilise nimivõimsusega alates 150 MW on nimetatud PlanS § 27 lg 2). Oluline ruumiline mõju on mõju, millest tingitult muutuvad eelkõige transpordivood, saasteainete hulk, külastajate hulk, visuaalne mõju, lõhn, müra, tooraine või tööjõu vajadus ehitise kavandatavas asukohas senisega võrreldes oluliselt ning mille mõju ulatub suurele territooriumile. Kavandatava puidurafineerimistehase rajamisel on põhimõtteliselt võimalik kõikide nende mõjude esinemine, kuid eesmärgiks on kaasnevate mõjude

minimiseerimine läbi sobiva asukoha leidmise ja parima võimaliku tehnika kasutuselevõtu.

Mõju Eesti metsa- ja puidutööstusele

Puidurafineerimistehase rajamine mitmekesistaks ja tugevdaks Eesti metsamajanduse struktuuri ning muudaks kogu puidu väärtusahela kestlikumaks, laiendades kodumaist tootevalikut suurema lisandväärtuse suunas. Puidutooret väärindatakse 4-5 korda kõrgemalt võrreldes praegu Põhjamaade tehaste tarvis väljaveetava toormaterjaliga. Näiteks kui ühe tihumeetri kasepaberipuu hind on ca 31 eurot, siis sellest kogusest kasepuust toodetud tselluloosi hind maailmaturul on ligikaudu 138 eurot. Teisisõnu, odavalt tooraine eksportimise asemel suunatakse paberipuu ja saeveskite puiduhake ümbertöötlemiseks siinsesse puidurafineerimistehasesse.

Uus tehas annaks otseselt tööd umbes 200-le kutse- või kõrgharidusega töötajale ning lisaks arvukalt töökohti tehase käitamiseks ja hoolduseks vajalikesse ettevõtetesse. Käitise iseloomu arvestades on tõenäoline paiknemine pealinnaregionist väljaspool, mistõttu toetavad lisanduvad töökohad regionaalselt tasakaalustatud ruumilist arengut. Esialgsel hinnangul loob tehase rajamine ehitusfaasis töökohti 3 200 - 3 800 inimtööaasta jagu. Tehase käitusfaasis aga saaks lisaks tehase enda töötajatele tööd 1 400 - 1 700 inimest. Arvestades maha asendusefektid, on tehase käitamise puhasmõju tööhõivele metsamajanduse väärtusahelas ja mujal majanduses 500-700 lisanduvat töökohta.

Mõju Eesti energiamajandusele

Tehase rajamine aitaks Eestil mitmekesistada energiatootmist. Tehas toodaks pidevalt ja stabiilselt 25% rohkem taastuvenergiat, kui ise tarbib, kasvatades sellega Eesti taastuvenergiatoodangut 13-17% võrra (tehase enda tarbeks toodetud ning ära tarbitud energiat arvestamata). See suurendaks taastuvenergia osakaalu kogu Eesti energiatoodangust rohkem kui 2% võrra, praeguselt 16,7%-lt 19%-ni. Kuna tehas hakkaks varustama lähedalasuvaid tarbijaid stabiilse energiatoodanguga, siis vähendaks see ülekandekadusid ja suurendaks elektrivarustuskindlust.

Mõju Eesti väliskaubandusele

Puidurafineerimistehas suurendaks Eesti ekspordi 250-350 miljoni euro võrra aastas. Metsa- ja puidutööstuse sektori ekspordi rahaline maht kasvaks vahemikus 19-27%. Eesti toodete ekspordi väärtus kasvaks 2-3% võrra. Tehase loodav otsene lisandväärtus oleks 180-240 miljonit eurot, mis moodustaks Eesti 2015. aasta SKPst umbes 0,9-1,2%.

Mõju Eesti üldisele heaolule

Kavandatav puidurafineerimistehas aitaks kaasa Eesti rahva rikkuse kasvatamisele. Eestis on ligikaudu 104 000 metsaomanikku, kes võiks planeeritava tehase toorainega varustamisest saada otsest kasu.

Mõju Eesti loodusväärtustele, -ressurssidele ja elukeskkonnale

Kavandatav puidurafineerimistehas vajab töötamiseks suures koguses pinnavett, mida võetakse avalikust vooluveekogust. Veevõtt ja veeheide võib mõjutada veeressursi kättesaadavust või kasutatavust teistes majandussektorites, samuti sõltuvalt asukohast võib tekkida mõju Peipsi järvele või merele. Olemuselt on tegemist maakonnaülese mõjuga.

Ülalkirjeldatud mõjusid arvestades on kavandatava puidurafineerimistehase näol tegemist ehitisega, mille asukoha valiku ja toimise vastu on suur riiklik huvi. Tehasele sobiva asukoha valimisel ei ole kaasnevate mõjude minimiseerimiseks ja kasude maksimeerimiseks otstarbekas piirduda vaid ühe omavalitsuse või ka maakonna territooriumiga. Eelnevast tulenevalt on tehase planeerimiseks sobiv planeeringuliik riigi eriplaneering.

Eeldatav planeeringuala

Kavandatav puidurafineerimistehas vajab toimimiseks läheduses eelkõige piisavat mageveeressurssi ja logistiliselt soodsat asukohta tooraine voogude suhtes. Arvestades veetarvet kuni 0,833 m³/s ja heitvee ärajuhtimist kuni 0,694 m³/s ning soovi kasutada Eesti ja vajadusel Põhja-Läti metsaressurssi, jäävad tõenäoliselt sobivad asukohad Eestis Tartu- ja Viljandimaale Emajõe lähedusse, mis on ainus piisava vooluhulgaga jõgi Kesk- ja Lõuna-Eesti piirkonnas (vooluhulk 17,7...177 m³/s). Vooluhulga poolest sobiks ka Pärnu jõgi, eelkõige alamjooks, kuid seal tekib probleem metsaressursi kättesaadavusega. Kuna nii veetarve kui ka tooraine kättesaadavus on vältimatult vajalikud, ei ole otstarbekas võimalikke asukohti kaaluda terve Eesti territooriumi ulatuses. Meie hinnangul võiks planeeringuala piiritleda Tartu- ja Viljandimaa Emajõe-lähedase piirkonnaga (kuni 10 km jõest, arvestades veevõtuks ja heitvee ärajuhtimiseks vajalikke torutrasside rajamise majanduslikku otstarbekust).

Palume Rahandusministeeriumi planeeringute osakonnal riigi eriplaneeringu koostamise korraldajana algatada riigi eriplaneering puidurafineerimistehasele sobivaima asukoha leidmiseks. Est-For Invest OÜ on valmis täiendavate selgituste andmiseks ja igakülgseks koostööks planeerimisprotsessi käigus.